

мановић (Бокелји у рату за ослобођење грчко, 1873; фра Андрија Качић према српству и хрватству, 1886), Срећко Вуловић три књиге, Стјепан Митров Љубиша, Саво Матов Мартиновић, Александар Митровић четири књиге, Младен Црногорчевић и др.

У Задру је изашла 1856 године Историја Црне Горе од Димитрија Милаковића, његова дјела и низ других публикација важних за проучавање историје Црне Горе.

Библиографски подаци о издавачкој дјелатности од 1 новембра 1944 до 1953 су врло сиромашни. Истина, Задар је град који је највише страдао у рату, али се обнавља. У Задру се налази Државни архив без којег се не може проучавати историја Далмације, Црне Горе, добрим дијелом Босне и Херцеговине и других историских покрајина Балкана, које су имале везе са овим градом. Богата Научна библиотека пружа обиље материјала за проучавање. Сада тамо ради и Институт Филозофског факултета из Загреба који се бави проучавањем далматинске прошлости. Те установе дају много услова да се сиромашна посљератна издавачка дјелатност повећа и врати Задар на мјеру важног југословенског културног центра.

Маштровићев рад заслужује сваку препоруку, јер је кроз ово дјело направио велику услугу сваком научном раднику, који се бави политичком и културном историјом наших народа, као и развитком разних научних дисциплина на нашој обали.

Нико С. Мартиновић

JOSIP BADALIĆ: INKUNABULE U HRVATSKOJ. ИЗДАЊЕ ЈАЗУ

Дјела Југословенске академије знаности и умјетности, књига 45. Уредници: Нико Мајнарић и Петар Скок. Загреб 1952, стр. 258.

Научна каталогизација инкунабула почиње, углавном, од прошлог вијека. Поједина културна подручја европских земаља су средила своје каталоге, али је још остало много налазишта и подручја гдје није извршена каталогизација. Прве каталоге инкунабула су дали њемачки научници Г. В. Панцер у својим издањима 1793—1803, и Људевит Хаин 1826—1838 године. Најпознатији каталог је дао Хаин, који је обрадио баварску државну библиотеку у Минхену која има 16.000 инкунабула.

Бадалић је у својој студији о инкунабулама дао историски преглед рада на инвентаризацији инкунабула у Европи, па посебно Баварске, наводи Холандију као земљу која је у другој

половини прошлог вијека извршила овај посао. Крајем прошлог вијека су дјелимично каталогизирале своје инкунабуле Енглеска, Данска, Шведска, Пољска и Мађарска. У Француској је тај посао почео М. Пелеш 1897—1909, али га је у томе прекинула смрт. Шпанске и португалске инкунабуле је обрадио 1900 године немачки библиограф К. Хеблер. Од 1943 године у Италији обрађују потпуни каталог инкунабула, које се тамо налазе, Т. М. Гварнаскели и Е. Валенциани. Италија има, по подацима Бадалића, око 35.000 инкунабула. Белгија је извршила потпуну инвентаризацију својих инкунабула 1932 године.

Иако Америка нема својих инкунабула с обзиром да је штампарска индустрија тамо касније допрла, разне њене библиотеке су временом набављале првоштампане књиге. Њих је инвентарисао Г. П. Виншип 1919 године.

На проучавању југословенских домаћих инкунабула је много рађено (Шафарик, Кукуљевић, Јагић, Богичић, Стојан Новаковић, М. Ђ. Милићевић, Љубо Стојановић и др. а у новије вријеме нарочито се у том истакао проф. Ђорђе Сп. Радојичић) али до израде једног општег каталота инкунабула, које се налазе на нашој територији, није још дошло. Уколико је неко и каталогизирао неке инкунабуле, то је фрагментарно и односило се на поједина налазишта, а не и на цјеловита национална или географска подручја југословенских земаља.

Најинтересантнију збирку инкунабула, према критеријуму одабирања, сабрао је Валтазар Богичић. Њега су интересовале словенске инкунабуле, тј. оне првоштампане књиге које су радили штампари и издавачи словенског поријекла. Из те, знамените и ријетке у европским размјерама, збирке види се колики је допринос Словена, а посебно Југословена, европској култури.

Од југословенских штампара на територији Хрватске чувају се у разним библиотекама око педесет инкунабула. Међу њима најважније мјесто заузима Андрија Палташић Которанин од којег је сачувано на територији НР Хрватске 17 књига (од 30 колико их је, према досадањим подацима, штампано). Од тих 17 књига штампара Палташића најстарија је књига *Diodorus Siculus: »Bibliotheca seu historiarum priscarum libb. VI«* штампана у Венецији 1476 године. Није утврђено кад је Палташић почео штампарски рад, али Хаин, чувени немачки стручњак за инкунабуле, сматра да је почетак његовог рада 1474 година, а Симо Љубић тврди да је дошао у Венецију седамдесетих година XV вијека. Палташић је радио до 1492 године. Са Палташићем је радио Добрић Добричевић (*Bonin de Bonini*) Ластовац, који је сам или у заједници са Палташићем штампано у Венецији, Верони и Лиону 43 књиге, од којих је Бадалић нашао по хрватским библиотекама 18. Добричевић је радио до 1528 године.

Највише Палташићевих и Добричевићевих радова је сачувано у збирци словенских инкунабула у Богишићевој библиотеци.

Од других наших штампара на територији НР Хрватске налази се дјело Алберта Великог „Compendium theologiae veritatis“ штампано у Венецији 1483 године. Бадалић је нашао у Хрватској три примјерка ове књиге. Ово дјело је штампao Гргур Далматинац (Gregorius false Georgius Dalmatinus) у заједници са Јаковом Британцем. Поред Далматинца у књизи су каталогизирани шест инкунабула Матије Цердониса из Словенограца и двије црногорске инкунабуле које је радио јеромонах Мардарије (Октоих, 1494 и Псалтир 1495).

Бадалић констатује да од Бартола Пелушића (Pelusius) Копранина, који је штампao у заједници са тројицом венецијских штампара у Венецији 1498 године три књиге, на територији НР Хрватске није нашао ни једну.

Из прве хрватске штампарије која је радила у Сењу 1494 године на територији НР Хрватске, Бадалић наводи свега један примјерак и то Sprovid općena (Stumačiju s knjig latinskih Jakov Blažiolović, Blaž. Baromić, 25.IV.1496). У штампарији Блажа Баромића у Сењу штампан је и глагољски Misal 7 августа 1494 године који нажалост, у НР Хрватској, није сачуван.

Рад Јосипа Бадалића „Инкунабуле у Хрватској“ је први исцрпни рад ове врсте у нашој земљи који нас упознаје са опромним културним богатством наших народа у средњем вијеку. Ова значајна књига не упознаје нас само са великим доприносом Југословена европској култури кроз штампарство и ходање у корак са западном културом у погледу штампарске дјелатности, већ и о литератури коју су користили у средњем вијеку наши народи. Није то само црквена, теолошка књига. Ту има књига из области природних наука, астрономије, математике, геометрије, физике, медицине, филологије, разних области књижевности итд. Бадалић је уз солидну студију о инкунабулама каталогизирао 1124 инкунабуле које се налазе у разним библиотекама Хрватске, обрадио их као библиографске јединице и означио у којој се библиотеци налазе.

Вриједно је поменути да се прије Бадалића, почев од Кукуљевића, фрагментарно бавило више писаца пописом и обрадом појединих библиотека Хрватске које посједују инкунабуле од којих је значајан попис који је за Далмацију направио бечки библиотекар Ернст Голдшмит. Он је као члан посебне комисије у аустријском Министарству просвјете сабирао податке о инкунабулама, са подручја аустријских земаља, па је резултате свог рада у Далмацији објавио на њемачком и италијанском 1916 године. (Incunabuli nelle biblioteche della Dalmazia — estrato dal Bulletino di archeologia e storia dalmata an. 1916 — Spalato Ti-

pografia Leonina 1916). Упоређујући Голдшмитов извјештај са садашњим подацима које пружа Бадалић, види се да су инкунабуле из појединих далматинских библиотека од 1914, када су почела Голдшмитова проучавања, до 1952 када су завршена Бадалићева, премјештане, расле, и опадале, те би било интересантно позабавити се и са судбином ових драгоцених културних споменика у нашој земљи, а тим прије у свим републикама што прије извршити каталогизацију.

Бадалићев рад је препоручљив као примјер којем треба слиједити и у другим републикама. Бадалићева књига се може сматрати међу значајније публикације ЈАЗУ и најзначајније радове о инкунабулама у нашој земљи.

Техничка редакција Радосава Хорвата је репрезентативна.

Нико С. Мартиновић

ИСТОРИЈА БОЛГАРИИ, ТОМ I, МОСКВА 1954

Академија наука у Москви издала је 1954 године први том **Историје Бугарске**, коју су написали разни сарадници Словенског института, а у редакцији Д-ра П. Третјакова. Књига има 575 страна и много илустрација и мапа, а обухвата историју Бугарске од најстаријих времена до Октобарске револуције, док ће други том обухватити даљи период до наших дана. Аутори у предговору помињу стару **Историју Бугара** Константина Јиречека и **Историју Бугарске** А. Погодина, али та дјела не препоручују читаоцима, јер су одавно застарала, а исто тако не препоручују им ни дјела бугарских буржоаских историчара. На истом мјесту аутори пишу и о **Историји Бугарске** коју је написао академик Н. С. Державин, а објављена је у Москви у четири тома од 1945 до 1948 године. Иако је Державин правилно поставио нека питања из бугарске историје, ипак он има у своме дјелу озбиљних грешака и недостатака — пишу аутори —, и то првјенствено у оним питањима политичке и културне бугарске историје којима је прилазио с позиције „новог учења“ о језику академика Н. Мара, док су се нарочито јако испољили „марристки“ погледи у Державиновом дјелу приликом његовог покушаја да освијетли питање о порijekлу бугарског народа. Због тога је Академија наука и ријешила да изда друго дјело о Бугарској, основано на методологији марксизма-лењинизма, у коме ће бити узето у обзир и савремено стање историских извора. Аутори овога новог дјела отворено признају да су у току рада имали приличне тешкоће, јер су наилазили на разна нејасна и досад мало про-